

copletes a la Mare de Déu del Sufragi (MÚS)

Constitueixen un conjunt de poesies de caire popular, la música de les quals és una variant primitiva de les albaides, que, amb aquest so tradicional, executat per la dolçaina i el tabalet, es canten per gent del poble en les Festes Patronals de Benidorm —concretament, el segon diumenge de novembre a la nit, havent sopat—, a la porta de l'església de Sant Jaume, en presència de la imatge de la Mare de Déu del Sufragi. Antigament, es parava una taula encobertonada, substituïda ara per un xicotet cadafal, on pugen els cantadors, un a un, en rigorosa tanda. Fins fa pocs anys els cantadors eren sempre homes. Després de la introducció que en ritme ternari fan la xirimita i el tabalet, el cantant entona la [copleta](#) acompanyat només pel tabalet. La melodia, molt similar a la de la introducció, passa a ser binària amb certa llibertat de ritme segons el gust o habilitat del cantador. És tradició que, si ha cantat bé, el coeter encenga un coet volador, dos o més si ho fa molt bé i, en casos excepcionals, quan el cantant ha despuntat, una rodanxa. També es canten copletes en les festes en honor a Sant Antoni i el Roser, que se celebren a l'ermita de Sanç.

Segons ens documenta l'erudit i folklorista alteà Francesc Martínez i Martínez, originàriament les actuals *copletes* marianes no van ser sinó unes poesies de caràcter laic i popular, en valencià, denominades *folies*. Aquestes són unes cançonetes populars, semblants a altres gèneres com les *albaides*, *aurors* o *pitxeres*, que es canten a altres pobles. En un principi les *copletes* eren improvisades pels cantants i, sovint, tenien una lletra còmica, satírica i, fins i tot, plena d'al·lusions sexuals i escatològiques. Reproduïm, tot seguit, una mostra d'aquelles primitives composicions antecessores de les actuals *copletes*, el cant de les quals, a diferència d'ara, constituïa un dels actes centrals de les antigues festes patronals:

*Folies, folioies són,
folies del foliar:
la dona que no té pasta
al forn no li cal anar.*

*Folies, folioies són,
folies del foliar:
la xica que jo festege
amb mi se te que casar.*

*Les folies són folies
i les cançons són cançons,
melonera sense reg
no pot donar bons melons.*

*De folies i romanços, senyores,
jo en sé un cabàs
safanòries com la cuixa,
xirivies com el braç.*

*Jo tenia un mocador
de color d'ametlla tendra
i com era fumador
me s'hi va tornar tot cendra.*

*De folies i cançons
vos ne cantaria mil
que les duc en la butxaca
nugadetes en un fil.*

Folies de Benidorm

Transcrites per Moseén Diego Olat i Bardina, prevere

The musical score is written for two instruments: Xirimita and Tabalet. The Xirimita part is in treble clef with a key signature of one sharp (F#) and a 3/8 time signature. The Tabalet part is in bass clef with the same key signature and time signature. The score consists of several measures of music, ending with a 'Final' section. The notation is simple, using eighth and sixteenth notes to represent the rhythm.

El repertori de les *copletes* és obert i variat, de manera que, al llarg dels anys, la tradició popular ha anat incrementant-lo i adaptant-lo als nous gustos i sensibilitats. Hi ha, però, una línia evolutiva fàcil d'establir. Així, des de les més antigues *folies* en valencià, absolutament alienes al més mínim caràcter marià, s'ha arribat fins a unes *copletes* de llaor a la Mare de Déu del Sufragi, predominantment en castellà i exemptes de qualsevol nota d'humor. No obstant, entre aquests dos extrems, no hi manquen aquelles altres que, provistes ja caràcter marià, participen encara d'aquell to més desenfadat i humorístic que van caracteritzar el gènere en els seus orígens, tal i com observem en aquestes dues:

*Els vells no ho han conegut:
al traure a la Patrona,
al parral de la tia Negra
se li ha enganxat la corona.*

*A la porta de l'església,
s'ha empenyat el Casolà
i ha respost Mariquitola:
'Pel Campo l'hem de passar'.*

Entre finals del segle XVIII i principis del segle XIX, els sacerdots, farts dels abusos lletrístics de les *copletes*, en feren un recull de caràcter exclusivament religiós i en castellà (lloances i pregàries a la patrona de Benidorm i evocació de motius relacionats amb la seua arribada a aquestes terres) i en castellà, que, juntament amb altres més populars i en valencià, formen el repertori *oficial de copletes* que es canten hui en dia. Com a mostra, vegeu les següents:

*Un día al cabo de tantos
que por el mar navegaba
dispuso su voluntad
dicha barca naufragara.
Enfrente de Benidorm
que mucha gente miraba,
los vecinos animosos
te sacaron a la playa.
Y un día buscando clavos
los muchachos inocentes
la hallaron en la ceniza
intacta y resplandeciente.
Avisaron al instante
al justicia y cura párroco,
y los vecinos del pueblo
en procesión la llevaron.
Viendo tantas maravillas
y los milagros que obraba,
para obsequiarla mejor
fue a la iglesia trasladada.
Donde existe y permanece
sin que jamás pueda faltar
por haber sido elegida
como Madre del lugar.
Es la Virgen del Sufragio
nuestra Madre y Abogada,
para auxiliar marineros
quisiste ser embarcada.
Oh, pueblo de Benidorm,
que tal dicha has alcanzado
porque tienes por Patrona
a la Virgen del Sufragio.*

*Dígallo Villajoyosa
Altea y La Nucia,
Polop, Finestrat y Orcheta
y pueblos de La Marina.
Los marineros te invocan,
Virgen Santa, esclarecida,
entre escollos y borrascas,
aflicciones y fatigas.
Cojos, mancos y tullidos
y mujeres en el parto,
todos dicen a una voz:
Virgen Santa del Sufragio.
¿Qué es aquello que reluce
encima del campanario?
No es estrella ni lucero,
Es la virgen del Sufragio.
A la pujada del Campo
els xiquets alcen el crit:
—Mare de Déu del Sufragi
que no entre el còlera ací.
Mare de Déu del Sufragi
Ja t'han tret en processó
l'han passat per l'alameda
i l'han pujat per la facció.
A la popa d'una barca
l'hem posat per timonera;
era la Mare de Déu
que teníem falta d'ella.
Mare de Déu del Sufragi,
moreneta i agracià
guia a eixos mariners
que van per la mar salà.*

Els versos es canten seguint l'estructura A-B-C-D-B-C-D.

En els últims temps, s'han sentit noves *copletes* improvisades per a l'ocasió, la qual cosa és una mostra del reviscolament d'aquesta tradició. (Revisat i ampliat, 10-3-17)

Diccionari de
Benidorm

COPLETES A LA MAREDEDEÚ DEL SUFRAGI

$\text{♩} = \text{ca. } 132$

Xirimita

Tabalet

VENI:

A la po - pa d'ús-na bar - ca l'han po - sat per ti-mo - ne - ra e - ra la Ma-re-de - déu que te - ni - em fal-ta

d'e - lla L'han po - sat per ti - mo - ne - ra e - ra

la Ma-re - de - déu que te - ni - em fal - ta d'e - lla